રીવિઝન કમિટીએ સુધારેલી ટકસ્ટ બુકના ધોરણ
મુજબ ખાસ થર્ડયર શિક્ષકો પાસે તૈયાર કરાવેલી

ગુજરાતી
પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પ્રકાશક
બુકસેલર જેકીશનદાસ ત્રીભોવનદાસ
માલેક. જે. જે. એન્ડ કો.
ઠે૦ તાર ઓફિસ સામે—સુરત.

શાકે ૧૮૪૨ સને ૧૯૨૧ સંવત ૧૯૭૭
કીં. ૦-૩-૬

ધી "સુરત" પ્રિ. પ્રેસમાં વિઠ્ઠલદાસ ડીકાભાઈએ
છાપ્યું ઠે. લીમડાચોક—સુરત.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

અક્ષર—દસ્કત, હરફ
ઉઠ્યાં—ઉભા થયાં
આંગણામાં—બારણા પાસે
ઘરેણાં—દાગીના, જણસો
ફટાકડા—ટેટા
લીંપેગુંપે—છાણ માટીથી જમીન ધુએ, અબોટ કરે
દારૂખાનું—આતસબાજી
સંજોરી—એક જાતનો ખાવાનો ઘઉંનો ગળ્યો પદાર્થ
લુગડાં—કપડાં
નિશાળ—સ્કૂલ, શિક્ષણગૃહ
રજા—છુટી
સઘળાં—બધાં
રાજી—ખુશી
થોડાંક—જરા દૂર
ભેગી—સાથે
ધોળેછે—સફેદ બનાવે
ઘુઘરા—એક જાતનો ખાવાનો ઘઉંનો ગળ્યો પદાર્થ
દહાડા—દિવસ
સાથીઆ—ચોક, દેવની પાસે અથવા ઘર આગળ ચુનાનાં કે લોટનાં ચિત્ર કાઢે છે તે
જમવાનું—ખાવાનું
ફડફડ—ધડાધડ
હરખાય—ખુશી થાય

કવિતાના અર્થ—દિવાળીના દિવસમાં ઘેરઘેર દીવા થાય છે, અને ફટાકડા ધડાધડ ફુટે છે તેથી છોકરાંઓ બહુ ખુશી થાય છે.

પાઠ ૨ જો.

કચેરીઓ—કોરટો, દરબારની બેઠક, થાણું
મુસલમાન—મહમદપેગંબરનો ધર્મ માનનાર
અઠવાડીઉં—સાતે વારનું ભેગું નામ
વિષે—બાબત, સંબંધી
સહેબ—ગોરા લોક
જુમેરાત—ગુરૂવારની રાત
દેવળ—દહેરું, દેવનું મંદિર
છેલ્લો—છેવટનો
સવાર—વહાણું, પ્રભાત
રવિવાર—સૂરજનો વાર
સોમવાર—ચંદ્રનો વાર
ફરીથી—બીજી વાર

કવિતાના અર્થ—પહેલો રવિવાર તેની પછી બીજો સોમવાર, પછી ત્રીજો મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરૂવાર, છઠો શુક્રવાર

છે અને સાતમો શનિવાર છે, શનિવાર એ છેલ્લો વાર ગણાય છે, એમ સાતવારનું એક અઠવાડીઉં થાય છે,

પાઠ ૩ જો.

નિશાળ-સ્કૂલ
દરવાજા-બારણાં, ઝાંપા
ખીલી રહયો-ફૂલ્યો
ચિત્રો-છબીઓ (જનાવરની)
પાટીઉં-બોર્ડ
ચોકઠું-ચારે બાજુથી જડી લીધેલું લાકડાનું ઘર
કસરત-શરીરને મહેનત કરી વાળવું, તાલીમ
બેઠક-બેસવાની જગ્યા
ફુલઝાડ-ફુલ થાય એવા છોડ
નકશો-ગામ કે દેશનો કાગળપર ચિત્રેલો નમુનો
ફરતી-આસપાસ
વાડ-કાંટા કે ઝાંખરાંની ટટ્ટી
માંહે-અંદર
વેલ-વેલો
છોડ-રોપાઓ
વાવટા-નિશાન, ધજાઓ
રમત-ગમ્મત
ઘંટ-નિશાળ કે દેહેરામાં વગાડવાને લટકાવેલો ધાતુનો ઘાટ
મોગરી-લાકડાની હથોડી
કલાક-૬૦ મિનિટ, અઢી ઘડી
શીશી-વખત માપવાની રેતીની ભરેલી કાચની નાની બે ભેગી બાંધેલી બાટલી
ટાંગેલા-લટકાવેલા
ઘોડી-પાટીઉં મુકવાની જગા
લખોટા-લાકડાના મણુકા
કબાટ-સામાન મૂકવાને ખાનાવાળો બે બારણાનો ઉભો પેટારો
માટી-ગારો
મઝાની-સારી

પાઠ ૪ થો.

નિશાળીઆ-ભણનારા
શિખામણ-ડાહી ડાહી વાતો
પરોઢીએ-સવારમાં
સંગ-સોબત
શિક્ષા-શિખામણ
ઇશ્વર-પરમેશ્વર
નિત્ય-દરરોજ
જ્ઞાન-સમજણ
પેર-રીતે, પેઠે
નાહ્યા-પાણી વડે શરીર ધોવા
આળસ-સુસ્તી.
ચિત્ત-મન
પાંસરૂં-સીધું
તમામ-બધા
માન-આબરૂ
ગુરૂ-મહેતાજી
સમા-સરખા
જુઠું-ખોટું
કદી-કોઇ દિવસ.
તજવું-છોડી દેવું.
અંગ-શરીર.
હળીમળીને-સંપીને.
ચોડી-લગાડી.
રૂડી-સારી
સમજો-ધ્યાન આપો
નીસરી-નીકળી.

કવિતાની સમજુતિ. (૧)

અન્વય—પરોઢીએ નિત ઉઠીને ઇશ્વરનું નામ લેવું (અને) દાતણ કરી નાહ્યા પછી તમામ પાઠ કરવા.

અર્થ—દરરોજ સવારમાં સૂરજ ઉગતા પહેલાં ઉઠીને પરમેશ્વરનું નામ બોલ્યા કરવું અને પછી દાતણ કરી, નાહીને બધું લેશન કરવું.

(૨) **અન્વય**—માબાપનું કહ્યું કરો, મોટાંને માન દો, (અને) ગુરૂને બાપ સમા ગણો (તે) સારૂં જ્ઞાન મળશે.

અર્થ—માબાપ કહે તે કરો, આપણાથી જે મોટાં હોય તેમને આબરૂથી બોલાવો, અને આપણને ભણાવનાર જે વિદ્યાગુરૂ તેને બાપની બરાબર ગણો, તો આપણને સારી અક્કલ મળશે.

(૩) **અન્વય**—કદી જુઠું ન બોલવું, અંગ આળસ તજવું, સારો સંગ રાખી હળીમળીને ચાલવું.

અર્થ—કોઈ દિવસ જુઠું બોલવું નહિ. શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી બધાની સાથે સંપીને ચાલવું અને સારા માણસની સોબત કરવી.

(૪) **અન્વય**—નિત્ય નિશાળમાં જવું, (ત્યાં) ચિત્ત ચોડી ભણવું રૂડી રીત રાખી ગુરૂની શિક્ષા માનવી.

અર્થ—દરરોજ નિશાળે જવું, ત્યાં મન રાખી ભણવું અને સારી રીતભાત રાખીને મહેતાજીની શીખામણ માનવી.

(૫) **અન્વય**—મન રમતમાં રાખો નહિ (અને) સારી પેર સમજો (કે) નિશાળમાંથી નીસરી પાંસરૂં ઘેર જવું.

અર્થ—રમવામાં મન રાખવું નહિ અને નિશાળમાંથી બહાર નીકળ્યા કે સીધું ઘેર જવું; એ સારી રીતે સમજી રાખજો.

પાઠ ૫ મો.

લુગડાં—કપડાં.
ઓઢણી—છોકરીઓને ડીલે ને માથે ઓઢવાનું લુગડું
અંગરખી—ડગલી.
ધોતલી—પોતડી
સુરવાળ—લેંઘો, ચોરણી.
કહેવા લાગ્યો—કહેવા મંડયો.
લેંઘો—ચોરણી.
ફળીઆના—મોહલ્લાના.
પરીક્ષા—તપાસણી. (શીખેલાની.)
ત્યારે—તે વખતે.

જોડીઓ—બૂટ, ખાસડીઓ
બજારમાં—ચૌટામાં.
કોટ—ડગલો.
મંગાવે—અણાવે.
ઘાઘરી—ચણીઓ.
બદન—કબજો.
લાવી—આણી.

પાઠ ૬ ઠો.

ચોકખાઇ—સફાઇ.
ફોલ્લા—ચાંદાં (ગુંમડાં)
મુખડું—મોઢું.
પહેરણુ—ઝભલું.
બરાબર—સારી રીતે
ઊર—મન
કવિતા—ગાયન
ચોકખાં—સાફ
ગંદવાડ—ગલીચી, ગેજ
નાંથ—ધણી
મેલાં—ગંદા
કપડાં—લુગડાં
ડીલ—શરીર
ચોળીને—ઘશીને
ગંદી—ખરાબ, વાસ મારતી.
પાસે—નજીક, જોડમાં, [વાડો [થડમાં
રાજી—ખુશી
અડાય—અડકાય
ખસ—ખુજલી
ધોવડાવવાં—સાફ કરાવવાં
વાડો—ઘરના પાછળની છુટી જમીન
આંગણામાં—[illegible]ણામાં
માંદાં—શીક, આજારી
ચોક—મોટી ચોકડી

કવિતાના અર્થ— મારો ઓટલો ને મારા ઘરનો ચોક ચોકખો,છે મારાં લુગડાં ચોકખાં જોઇને બધા લોક એને ચોકખું કહે છે. મારૂ મોઢું અને મારા હાથ ચોકખાં છે અને મારૂ મન ચોકખું છે ત્યાં જગતના ધણી બેસે છે.

પાઠ ૭ મો.

વરસગાંઠ—જન્મ દિવસ
કંસાર—લાપશી
ભાવ્યો—સારો લાગ્યો
આપ્યાં—દીધાં
ક્યારે—કઇ વખતે
સગાં—વહાલાં, સંબંધી
અડાડયો—અડકડયો
બોલાવ્યાં—તેડયાં
પાનસોપારી—પાન અને સોપારી
સવારમાં—[illegible]માં
ઝટ—જલદી
ભાણો—બેનનો દીકરો
મંડયો—લાગ્યો, વળગ્યો
સૌ—સઘળાં, બધા
બીડાં—પટ્ટીઓ

પાઠ ૮ મો.

સગાં—સબંધી
ભત્રીજો—ભાઇનો છોકરો
માસઅઈ — માસીનો છોકરો
વેવાઈ—છોકરા કે છોકરીનો સસરો (એક બીજાનો કહે છે)
વેવાણ—છોકરા કે છોકરીની સાસુ (એક બીજાને કહે છે)
પીતરાઇ—કાકાના છોકરા
ફોઇઆત—ફોઇનાછોકરા
દૂધભાઇ—મા એક અને બાપ જુદા.
મોળાઇ—મામાના છોકરા
ઓરમાઈ—સાવકા
સાવકી—ઓરમાન
કાકો—બાપનો ભાઈ
વહુ—બાયડી

પાઠ ૯ મો

હરખાઉં-ખુશી થાઉં
સર્વે-બધાં
ઓસડ-દવા
પંપાળી-હાથ ફેરવી
કલ્લોલ-આનંદ
આભાર-પાડ, ગુણ
દુખડાં-પીડાં
ગભરાતી-અકળાતી
ચાંપે-દાબે
બોકી-બચી
ભીડે ભરે
રાજી-ખુશી
ભૂલી-વીસરી
મીઠા-સારા
પંખી-પક્ષી
માત-મા
સંભાળે-જતન કરે, સાચવે
લગાર જરી
હાલો-હાલરડું
માંદા-આજારી, શીક
માડી-મા
નવ-નહિ
હેત-વહાલ
અપાર-ઘણું

કવિતાની સમજુતી. (૨)

અન્વય—માને દેખી બહુ હરખાઉં, દોડી દોડી સામે જાઉં, (કે) લઇને છાતી સાથ ચાંપે (અને) બોકી દઇને બાથ ભીડે.

અર્થ—હું માને જોઇને ઘણો રાજી થાઉં, અને દોડી દોડીને તેની સામે જાઉં; કે તે મને ઉંચકી લઈ છાતી સાથે દાબે, અને બચી કરી બાથમાં ઘાલે.

(૨) **અન્વય**—(મને) ખોળા માંય લઈ ધવરાવે, પંપાળીને રાજી થાય, મારૂં મુખ જોઇને હરખાય, (અને) સર્વે દુખડાં ભૂલી જાય.

અર્થ—મને ખોળામાં લઇને પોતાનું દૂધ પીવરાવે, અને મારા શરીરે હાથ ફેરવીને તેમજ મારૂં મોહું જોઇને રાજી થાય અને પોતાનાં બધાં દુઃખ વીસરી જાય.

(૩) **અન્વય**—મારા બોલ મીઠા લાગે (એવા કે) જાણે પંખી કલ્લોલ કરે, માતા સારૂં ખાવું આપે (અને) મારી જાત બહુ સંભાળે.

અર્થ—મારા બોલ જાણે પંખીઓ કલ્લોલ કરતાં હોય એવા મીઠા લાગે, મા મને સારૂ સારૂ ખાવાનું આપે, અને મારા શરીરનું બહુ જતન કરે.

(૪) **અન્વય**— મને લગાર રડતો જાણી, તેવાર ગભરાતી દોડે (અને) (હું) હસું ને રમું તો (તું) બહુ ખુશ થાય ને (મને) ઉંઘાડવા હાલો ગાય.

અર્થ—મને જરા પણ રડતો સાંભળે તે વખતે મારી પાસે ગાભરી બની દોડી આવે; પણ જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ રાજી થાય અને મને ઉંઘાડવા માટે હીંચકો નાખતી જાય ને ગીત ગાય.

(૫) અન્વય—માડી (હું) માંદો પડતાં ઓસડ પાય, (અને તું) પેટ ભરી ખાય નવ, તારૂં હેત સૌથી અપાર (છે માટે) તારો બહુ આભાર માનું.

અર્થ—હે મા હું જરા માંદો પડયો કે તું મને ઓસડ પાય, અને તું પેટ ભરીને પૂરૂં ખાય નહિ; એવું તારૂં હેત સૌથી વધારે છે તેથી હું તારો ગુણ માનું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

માન–આવકાર
ત્યાં–તે ઠેકાણે
પ્રમાણે–રીતે
વખાણ કર્યા–સાબાશી [આપી
ઓરડામાં–ઘરના એક ભાગમાં
મેહેતાજી–ગુરૂ, માસ્તર
સલામ–કપાળે જમણો હાથ લગાડવો
અદબ–વિવેક, મરજાદા

પાઠ ૧૧ મો.

ઉજાણી–મેજબાની
આશોપાલવ–એક જાતનું ઝાડ
પીરસ્યા–મૂકયાં
કુલડીઓ–માટીની નાની લોટીઓ [ખા
પૌંઆ–ચપટા કરેલા ચો-
બબ્બે–બે સાથે [ચ છે તે
સંદેરી–સંદેરગામમાં થા-
વધારેલા–તેલને ગરમ કરી તેમાં રાઇ, મરચું, હીંગવીગેરેનાંખીમીઠું ભેળવી ગરમ કરેલા
શેતરંજી–પાથરવાનું રંગદાર પટાનું સુતરાઉ બિછાનું
પાથરણુ–બિછાનું
નારંગી – એક જાતનું લીંબુ જેવું ફળ
ખારેકી–ખારેકના જેવા
લાડુ–લોટમાં ઘી,ગોળ કે ખાંડ નાંખી ખાવાને બનાવેલોગોળ પદાર્થ
સીધી–પાધરી
સમજવો–જાણવો
શાક–તરકારી
ચટણી–આદુ, મરચાં કોથમીરને મીઠું ભેગું વાટી, ખાવાને બનાવેલો પદાર્થ
માંડયું–શરૂ કર્યું
ઉઠયાં–ઉભાં થયાં
ખૂબ–વધારે
મજા–ગમ્મત

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી–મછવો
રમત–ખેલ
પછાડી–પાછળ
સહેલ–મજા
એકઠા–ભેગા
સરત–હોડ
તળાવ–વરસાદનું પાણી ભર્યું રહે તેવો મોટો ખાડો, નાનું સરોવર
જીત્યો–જીત મેળવી
તાપ–તડકો
પણે–પેલી બાજુ
લોક–માણસ
તરફ–બાજુ
સઢ - વહાણને ચાલવા મદદ કરવા માટે પવન ભરવા સારૂ તેની વચમાં બાંધેલું લુગડું

ચાલ–રીતભાત
સુંદર–સારી

પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ–રેંજો
કાંચળી–કાપડી, કમખો
મળ્યો–જડયો
ઈનામ–બક્ષીસ, સરપાવ
બદલામાં–સાટામાં
મઝાનો–સારો
રડતી–રોતી
છાની–ચૂપ

પકડી–ઝાલી
નજર–સરત, ધ્યાન
ડાહી–શાણી
રજા–પરવાનગી

પાઠ ૧૪ મો.

ફેંકાફેંકી–નાંખાનાંખી
પ્રાણી–જીવ
નુકશાન–બગાડ
ધડાધડ–ફડાફડ
સંભાળી–સાચવી
હાણ–નુકશાન

ડાહ્યો–શાણો
દુઃખ–પીડા
તળાવ–નાનું સરોવર
પાળ–કિનારો
વાગ્યા–લાગ્યા
ખમાયા–વેઠાયા
ગરીબને–રાંકને
શા માટે–કેમ
રમત–ખેલ
ઇજા–દુઃખ,પીડા [ગારે
જરાએ–થોડું પણ લ-
ભારી–ઘણું

કવિતાનો અર્થ—રમત ગમત કરતાં; કદી પણ કોઇને નુકશાન કરવું નહિ, અવળી રીતે રમતમાં ઘણું નુકશાન થાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.

દયા–રહેમ, મહેર
ફાંફાં–આમ તેમ ફોકટ
જ્યાં ત્યાં જોવું તે
ખીજ્યા–વઢયા [ખતે
વખતપર–બરાબર વ-
સોળ–ઝપાટા, ભરોળ
નીરવું–ઘાસ નાખવું
ગજું–શકિત
ઉપરાંત–વધારે
ઘુંદાય–ચગદાય
દુઃખ–પીડા
ઝટ–તરત

તળે–નીચે
ઇજા–પીડા
ઢોર પશુ
કામનાં–ખપનાં
દેવું–આપવું
સભાળ–બરદાશ
સાફ–ચોકખું
યાદ છે–સાંભરે છે
ભૂલી–વીસરી

પાઠ ૧૬ મો.

નક્કી–ખચીત
સેળભેળ–એકઠાં
છુટો–બંધ વગરનો

સમજ્યો–જાણ્યું
ફીકર–ચિંતા
હોશિયાર–ખબરદાર, કા-
બેલ
શાબાસ–વખાણ કરવાં તે
મઝા–ગમત
દાવ–વારો
બાકીના–બીજા રહ્યા તે
વાંસાપર–પીઠપર, બર-
ડાપર [એક
વારા ફરતી–એક પછી
સવાલ–પ્રશ્ન
પારખી–ઓળખી,જાણી

સંતાવા-છુપાવા
લાંબો વખત-ઘણીવાર
ઓળખ-પારખ
તરત-જલદી

પાઠ ૧૭ મો.

સાચ-સાચી વાત સાચવટ
દેશાઈ-વતનદાર, જાગીરદાર
પાઘડી-માથે પહેરવાનું લાંબુ લુગડું બાંધીને ગોળ કરેલું તે
ચપ્પુ-ચાકુ, છરી
ગમ્યો-પસંદ પડયો
સાચા બોલુ-ખરા બોલુ સતવાદી, સાચું
લડે-વડે
હેત-માયા
વખાણ્યો-પસંદ કર્યો
મંડયો-વળગ્યો
કાપ-ચીરો
ગભરાયો-અકળાયો
રાજી-ખુશી
વહાલુ-પ્યારૂ

પાઠ ૧૮ મો.

સીમ-ખેતર
બગાડ-નુકસાન
જુઠાણું-ખોટું બોલવું તે
શરમાઈ-લજવાઈ
મશ્કરી મજાક, હાંસી
પસ્તાય-ખોટું કામ કર્યા પછી મનમાં બળવું તે
સપડાય-ફસાય
અમથી-ખોટી, નકામી
ધાજો-દોડજો, મદદે આવજો
આસપાસ-આજુબાજુ.
ખેતરવાળા — ખેતરના માલીકો ખેડુત
બપડા-બિચારા
ખરેખરો-સાચે સાચો
ગભરાઈ-અકળાઈ
છેતર્યાં-ઠગ્યાં
વારે-મદદે
ધાયા-દોડી આવ્યા.
યાદ-ધ્યાન, સુરત

કવિતાના અર્થ—જે માણસ બીજાની મશ્કરી કરે તે મોડો વહેલો પકડાય છે, ખોટારૂં તરત જણાઈ આવે છે અને છેવટે જુઠો માણસ પસ્તાય છે.

પાઠ ૧૯ મો.

શિયાળ-કોલું
જુકિત-ઉપાય
પોકેપોક-બૂમેબૂમ
દુઃખ-પીડા
દયા-રહેમ
સગાંવહાલાં-કુટુંબી
વિચાર-મનસુબો
ગભરાઈને-અકળાઈને
બચાવે-ઉગારે
આઘુ-દૂર, છેટું
કબુલકરી-માની હા પાડી
દરેક-એકએક
પ્રમાણે-રીતે
વારાફરતી- એક પછી એક

પાઠ ૨૦ મો

ગરીબ-કંગાળ
ભિખારી-ખાવા પીવાનું જેને ન હોય તે
અપંગ-લુલા, લંગડા, આંધળા, બેહેરા વગેરે
અન્ન-અનાજ
ભગવાન-પરમેશ્વર
અંધળો-આંખો વિનાનો
ભજન-ઈશ્વરનાં ગીત
લુગડાં-કપડાં

ગજવામાં–ખીસામાં

સેવ — ચણાના લોટનો ખાવાનો બનાવેલો પદાર્થ

મમરા–ચોખાનો શેકીને બનવેલો ખાવાનો પદાર્થ

દયા–રહેમ

ભલુ–સારૂ

પાઠ ૨૧ મો

પ્રભુ–પરમેશ્વર

ઉજાસ અજવાળુ

વિદ્યા–ભણતર

ચંદ્ર–ચાંદો

સરજાવી–પેદા કરી

અગણિત–ગણાય નહિ એવા

હામ–હિમ્મત

વીસરૂં–ભૂલું

ઉપયોગી–ખપની, કામની

દામ–પૈસા

અન્ન-દાણા

પાળે–પોષણ કરે

જીવ–પ્રાણી

તમામ–બધા

ઠામ–ઠેકાણે

દયા–કૃપા

સેવક–ચાકર, દાસ

કવિતાની સમજુતિ. (૩)

અન્વય—પ્રભુનામ વીસરૂં નહિ, હું કદી પ્રભુનામ વીસરૂં નહિ, સુરજ ચંદ્ર અગણિત તારા (એ) ઉજાસને કામ કર્યા (છે).

અર્થ—હે પ્રભુ હું તારૂં નામ કદી ભુલું નહિ તેં સુરજ, ચંદ્રમા અને ગણાય નહિ એટલા ચાંદરણાં અજવાળા માટે કર્યાં છે, માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૨) **અન્વય**—તેં બહુ ઉપયોગી હવા આપી (જેનું) કંઈ દામ બેસે નહિ (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ તેં અમોને ઘણીજ કામની હવા આપી છે, છતાં તેનો એક પૈસો પણ બેસતો નથી માટે હું કદી તારૂ નામ ભુલું નહિ.

(૩) **અન્વય**—(તું) વરસાદથી અન્ન દીએ છે અને તમામ જીવ પાળે (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તું વરસાદ વડે અન્ન જ પેદા કરી આપે છે; અને બધા પ્રાણીયોનું પાલન પોષણ કરે છે, માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૪) **અન્વય**—દહીં, દુધ દેવા સૌ ઠામ ગાય ને ભેંસો સરજાવી (માટે) હું કદી૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં અમોને દુધ અને દહીં આપવા માટે બધે ઠેકાણે ગાયો અને ભેંસો ઉત્પન્ન કરી છે. માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલું નહિ.

(૫) **અન્વય**—(તેં) આંબો, ગુલાબ (ને) બદામ (વગેરેનાં) ઝાડપાન, ફળ અને ફુલ બનાવ્યાં છે (માટે) હું કદી॰

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં આંબા, બદામ વગેરેનાં ઝાડ, પાન, ફળ અને ગુલાબ વગેરેના ફુલ બનાવ્યાં છે માટે હું કદી તારૂં નામ ભુલુ નહિ.

(૬) **અન્વય**—સેવકને દયા કરી વિદ્યા, સુખ, હામ બહુ આપો હું કદી॰

અર્થ—હે પ્રભુ! આ તારા દાસને કૃપા કરી વિદ્યા, સુખ ને હિંમત બહુ આપો. હે પ્રભુ! હું તારૂં નામ કદી ભુલીશ નહિ.

પાઠ ૨૨ મો

સરદાર—ઉમરાવ, અમીર
સ્વપ્નુ—ઉંઘમાં આવતા વિચારો
શિકાર—પ્રાણીઓને મારવાની રમત
હરણી—મૃગલી
રૂપાળું—સુંદર
મન થયુ—ઇચ્છા થઇ
ઉપાડી—ઉંચકી
પાછળ—પછવાડે
રાજી—ખુશી
વહાલા—પ્યારા
છલંગ—કુદકો
પાડ—ઉપકાર
વારેવારે—દરેક ફેરે
દેવતાઇ—અલૌકિક
પુરુષ—માણસ
બેટા—દીકરા
રાજા—દેશનો ધણી

પાઠ ૨૩ મો

રૂપાળું—સુંદર મજાનું
ભંડારીઆમાં—બારણાવાળાં તાકામાં
હમેંશા—રોજ, દરેક વખતે
ભોગજોગે—નશીબજોગે
રસોડામાં—રાંધવાની જગ્યામાં
મણા—ખામી
પોળી—રોટલી
ઉંદરીઉં—ઉંદર પકડવાનું પાંજરૂં
ઉંદરડી—ઉંદરનું બચ્ચું
ભરાઇ—સંતાઇ
ખુશી—રાજી
બાકું—કાણું
મજાનુ—સારૂં
પાર—છેડો
વલે—હાલત

પાઠ ૨૪ મો

પોલ—પોલાણ
ફેણ—સાપની પહોળી ફેલાવેલી ગરદન
જોરાવર—જબરો
ઝેરી—ઝેરવાળો
પછાડા—અફળાટ
ઝાઝા—વધારે
પ્રાણ—જીવ
ફુંફાડા—ફું ફું અવાજ કરવો તે
ચટકા—ડંખ બચકાં ભરવાં
વેર—અદાવત
કાંઠા—કિનારો
દર—કાણું સાપને રહેવાનું ઘર
વાર—વખતે
રસ્તો—મારગ

બીતો—ડરતો
પંખી—પાંખવાળું જનાવર
ચુંદી—ચગદી, કચરી
છોલાઇ—ઘસાઇ
વળગીને—બાઝીને
દીધા—ભર્યા
પછાડી—અફાળી
વાસ—ગંધ, સોરમ
ભેગી—એકઠી
અંતે—છેવટે
નાગ—મોટો સાપ

કવિતાના **અર્થ**—બળ વગરના પણ વધારે માણસથી કદી અદાવત કરીએ નહિ, જેમ આવી રીતે કીડીએ કાળા સાપનો જીવ લીધો તેમ આપણે પણ મરવું પડે.

પાઠ ૨૫મો.

સેવા—ચાકરી
અમાપ—ઘણીજ
મનસુબો—વિચાર
તીરથ—જાત્રા
અચરજ—નવાઇ
આશીશ—આશીરવાદ
કાવડ—વચમાં કામડીને બે છેડે બે શીકા લટકાવેલા હોય તેવું પાણી વીગેરે લઇ જવાનું સાધન
સંતાપ—પીડા, દુઃખ
લુલાં—લંગડાં
ધન—પૈસો
પરખી—જાણી
તેવાર—તે વખતે
ખાંધે—ખભે
હેત—વહાલ
રાજી—ખુશી
અપાર—ઘણી
ફરજ—કરવા લાયક કામ, [ધર્મ
મહેર—દયા
લીલાલહેર—આનંદ સુખ

કવિતાની સમજુતિ. (૪)

અન્વય—(એક) ઘરડાં લૂલાં આંધળાં ગરીબ માને બાપ (હતાં) તેનો માધવ (નામે) દીકરો (હતો તે) અમાપ સેવા કરે.

અર્થ—એક આંધળાં, લૂલાં, ઘરડાં અને વળી ગરીબ માબાપ હતાં તેમને એક માધવ નામનો છોકરો હતો તે તેમની ઘણીજ ચાકરી કરતો હતો.

(૨) **અન્વય**—માધવને માબાપ કહે, (કે) મનની વાત સાંભળ (જો) ધન ને આંખો હોત તો તીરથ કરવા જાત.

અર્થ—માબાપ માધવને કહે કે તું મારા મનની વાત (ઇચ્છા) સાંભળ, જો અમારી પાસ પૈસા હોત તો અને અમારી આંખો હોત તો અમે જાત્રા કરવા જાત.

(૩) **અન્વય**—માબાપનું મન પરખી (તેમને) સુખ કરવા ધારી (વિચાર્યું કે) કાવડ કરીને ફેરવું તો આ દુઃખ જાય.

અર્થ—એરી રીતનું માબાપનું મન જાણી તેમને જાત્રા કરાવી. સુખ કરવું, એમ નક્કી કરી, વિચાર કીધો કે જો હું કાવડ કરીને તેમને ફેરવું તો તેમનું આ જાતરા સંબંધી દુઃખ જાય.

(૪) અન્વય—એવો મનસુબો કરી કાવડ તૈયાર કરી (અને) તેવાર માત પિતા બે પાસે બેસાડીઆ.

અર્થ—માધવે એવો વિચાર કરી કાવડ બનાવી તેની એક બાજુ મા અને બીજી બાજુએ બાપને બેસાડયા.

(૫) અન્વય—કાવડ ખાંધે ભેરવી તીરથ કરવા જાય આ માધવના હેતથી સૌને અચરજ થાય.

અર્થ—માધવ ખભે કાવડ ભેરવી મા બાપને ઉંચકી જાતરા કરવા જાય છે. આવું માધવનું માબાપ ઉપર હેત જોઇ બધા લોકોને નવાઈ લાગી.

(૬) અન્વય—આવા દીકરા (ને) ધન ધન માને બાપ ધન ધન દીકરા (આવા) સારા હોય તો સંતાપ રહે નહિ.

અર્થ—આવા માબાપના સુખને માટે મહેનત લેનાર દીકરાને ધન્ય છે, અને એવા દીકરાનાં માબાપને પણ ધન્ય છે. બધાએ દીકરા એવા સારા હોય તો પછી માબાપને જરા પણ દુઃખ રહે નહિ.

(૭) અન્વય—સઘળા તીરથ ફેરવી જે વાર ઘેર ગયો (તે વાર) માતપિતા રજી થયાં (અને) અપાર આશીષ દે.

અર્થ—બધા તીરથની જાત્રા કરાવીને જ્યારે ઘેર ગયો ત્યારે મા બાપ બહુ રાજી થયાં અને તેમણે ઘણી આશીષ દીધી.

(૮) અન્વય—દીકરે ફરજ બજાવી (તે) પ્રભુએ જાહેર કીધી. (એમ) માબાપને સુખ આપે (તેને) લીલા લહેર થાયે.

અર્થ—દીકરાએ માબાપની સાથે જેવી રીતે વર્તવું જોઇએ તેમ માધવે કર્યું તો તેનાપર પમેશ્વરે દયા કરી ઘણું સુખ આપ્યું. તેવીજ રીતે જે છોકરા માબાપને સુખ આપે તેમને પણ પરમેશ્વર ઘણું આપે જેથી આનંદ થાય.

પાઠ ૨૬મો.

ચતુરાઈ—ચાલાકી
કુંજો—ભોટવો
સૂઝી—જડી, યાદ આવી
વિચાર—મનરૂએ સારૂં નરતું ખરૂં ખોટું તપાસવું તે
કાંકરા—પત્થર,ઈંટે,નળીઆં વીગેરેનાં નાના કટકા
ઉપાય—ઇલાજ
ધીરજ—હીંમત, સબુરી
તરસ—શોષ, પાણી પીવાની ઇચ્છા થવી તે
વાડામાં—ઘરની પછવાડેના ચોગાનમાં
ફાંફાં—વલખાં, ડાફાં
પાસે—નજીક
માહે—અંદર
આખરે—છેવટે
વેળા—વખત
રાજી—ખુશી
નાચતો—કુદતો.
છુપાઈને—સંતાઈને
કાજ—માટે, સારૂ
કંકર—કાંકરા
કઠણ—સખત
જલદી—તરતજ

કવિતાના અર્થ—ભોટવાનું ઊંડું પાણી ઉપર લેવા માટે કાગડએ કાંકરા નાખ્યા તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીધું. ૧

ધીરજ અને ચતુરાઈથી જે કઠણ કામ હોય તે પણ જલદીથી પુરૂં થાય છે માટે ભલે સૌ કરી જુએ.

પાઠ ૨૭મો.

કાપણી—અનાજ છોડવા ડુંડાં કાપવું તે
મહેનત—મજુરી
આથમતા—આથમી જતા
બચ્ચી—બોકી
ભાણુ—સુરજ
મલકાવી—હસતું મોં કરી
વંતાક—એક જાતનું શાક વેગણ
દાતરડાં—અનાજ કે ઘાસ કાપવાનું વાંકુ હથીઆર
ચચ્ચાર—ચાર ચાર
દહાડીઆ—મજુરી કરનાર
પટેલ—ખેડુત
વઢાઈ—કપાઈ
મદદ—સહાય
ભાથું—ખાવાનું
તાજા—હુશિયાર
માખણ—દહીંને વલોવવાથી જે ઘોળો હલકો પદાર્થ છાશ ઉપર તરે છે તે
માંડો—સરૂ કરો
બુડે—આથમે
આસે—ખોળ
એમ—આવી રીતે

પાઠ ૨૮મો.

ખળાં—ખેતરમાં અનાજ એકઠું કરવા સારૂ ચોકખી કરેલી જગ્યા
પાથરા—કાપવાથી ભોંયે પડેલા છોડ
પગર—દાણા મસળવાને તેનાપર ઢોરને ફેરવે છે તે
કુવળ—ઘઉંનું પરાળ
ખળી—દાણા મસળવાની જગા.

પટલાણી–પટેલની વહુ
કારભાર–વહીવટ
ઉપણી–ઝાટકી
હોંસીલી–ઉમંગી
પહોંચ્યા–પુગ્યાં
દેખાવ–ચિતાર
ભાર–ઘાસ ભરેલું ગાડું
ઠાલવ્યો–ખાલી કીધો
છેવટે–આખરે
પાક–અનાજની પેદાશ
ઉજાણી–જ્યાફત

પાઠ ૨૯ મો.

કાપણી–ઘાસ વીગેરે કપવાનું કામ
ડુંડાં–કણસલાં
સંપે–હળીમળીને
ઉમંગે–હોંશથી
ફાલ–પાક
કોળી–ફલ્લા
આમ–આ બાજુ, આવી રીતે
તમામ–બધા
માસ–મહિના
પીરસી–આપી
સદાય–હંમેશાં
ઉભરાયો–ઘણો ફળ્યો
સુંદર–સારો
લણીએ–અનાજનાં ડુંડાં કાપીએ
ખંત ધરી–હોંશ રાખી
કાં–કેમ
ખળું–અનાજ મસળવાની જગા
હૈયે–મનમાં
હામ–હિંમત
લણણી–ડુંડાં કાપવાનું કામ
ઘાસ–ચારો
પૂળા–જુડીઓ
ગાડું–સામાન ભરવાનું અને બેસવાનું વાહન
વાળુ–રાત્રે જમવાનું જમણ

કવિતાની સમજુતી. (૫)

અન્વ—હે બાળકો (તમો) તમામ આમ આવો (આમ) આવો આપણે કાપણીનું કામ ઉમંગે કરીએ.

જો જો પેલી વાદળીઓ વરસીને ચાલી જાય (છે) બાર માસનું અનાજ પીરસી (ને) સદાય સંપે રહે.

અર્થ—અરે છોકરાઓ! તમે બધા અહીં આવો આપણે હોંસથી કાપણીનું (ખેતરમાંથી ડુંડા કાપવાનું) કામ કરીએ.

જુઓ! જુઓ! પેલી વાદળીઓ વરસાદ વરસાવીને જાય છે, તે એક વરસ દીવસનું અનાજ પાકે એટલું પાણી આપીને પછી હમેશાં સંપથી રહે છે. માટે છોકરાઓ.

(૨) અન્વય—ખેતર માંહે કેવો સુંદર ફાલ ઉભરાયો છે (તેને) સૌ ચાલો ખંત ધરીને લણીએ.

અર્થ—ખેતરમાં ફાલ કેવો સારો ફાલી નીકળ્યો છે. તે ફાલને ચાલો આપણે બધા હોંશ રાખીને કાપી લઇએ, કાલ શા માટે કરીએ. માટે છોકરાઓ૦

(૩) અન્વય—હાથે વાંકું દાતરડું લઈ ડુંડાં આમ કાપો, (તેને) લઇ ખળામાં ઢગલો કરતાં હૈયે હામ રાખો.

અર્થ—હાથમાં વાંકું દાતરડું લઈ આવી રીતે ડુંડા કાપો તેને લઇને ખળામાં ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખજો. માટે છોકરાઓ૦

(૪) અન્વય—અનાજની લણણી પુરી થઇ. સર્વે ચાસ કાપો (અને) ચાર ઘાસની કોળી લઇને સૈ આ પાસ મૂકો.

અર્થ—ડુંડા કાપવાનું કામ પુરૂં થયું તેથી બધા ઘાસ કાપો, અને ઘાસના કલ્લા લઇને સૈ એક બાજુએ મૂકો. માટે છોકરાઓ૦

(૫) અન્વય—પુળા કરી ગાડામાં નાંખી કામ પુરૂં કરીએ, (અને) ઘેર જઇ વાળુ કરી સરવે ઇશ્વરનું નામ લો.

અર્થ—ઘાસના જુડા બાંધી ગાડામાં નાંખી કામ આટોપી (પરવારી) લઇએ, એટલે ઘેર જઇ વાળુ (રાતનું ભોજન) કરી, આપણે સૈ ઇશ્વરનું નામ લઇ, ભજન કરો. માટે છોકરાઓએ૦

પાઠ ૩૦ મો.

ખળાં—અનાજ મસળવાની જગા	આવાર—હલણુંજ	ઉપણીએ—કચરો કાઢીએ
ખેડુત—ખેતી કરનાર	દીસે—દેખાય	તમામ—બધા, સર્વે
અનાજ—દાણા	છુટું—જુદું	કોથળા—ગુણો
ફુંસાં—ફોતરાં, છોતરાં	સરસ—સારા	કાજ—કામ
	પિઝાય—કચરાય	ફળ—બદલો
	કણુ—દાણા	મહેનત—મજુરી

કવિતાની સમજુતી. (૬)

અન્વય—(હો) બાળકો આવાર આવો. જો ખળાં તૈયાર દીસે (છે) ચાલો આજ ડુંડામાં રહેલું અનાજ છુટું કરીએ

અર્થ—હે છોકરાઓ તમે હમણાં અહીં આવો, જુઓ! ખળાં તૈયાર થએલાં દેખાય છે માટે ચાલો આજ આપણે ડુંડાંમાં રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ.

(૨) અન્વય—જેમ બળદો ગોળ ફરતા (હોય) તેમ આપણે સૌ ફરીએ (તેથી) જો ડુંડાં સરસ પિલાય તો તરત છુટા કણ થાય.

અર્થ—જેમ ખળામાં બળદો ફરતા હોય છે તેમ આપણે બધા ફરીએ; જો સારી રીતે ડુંડાં ચગદાય (કચરાય) તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા થાય

(૩) અન્વય—આમ ટોપલામાં ભરીએ (અને) તમામ અનાજ ઉપણીએ, (તેથી) જો! જો! ફુસાં ઉડી જાય (છે, ને) બધા કણ નીચે વેરાય (છે).

અર્થ—આવા રીતે તમામ અનાજ ટોપલામાં ભરીને ઉપણીએ (ઝાટકીએ) તેથી જુઓ! જુઓ! ફોતરાં ઉડી જાય છે, અને બધા દાણા નીચે વેરાય છે.

(૪) અન્વય—સાથ કોથળીએ લઇએ (અને) આમ હાથો હાથ ભરીએ (જો) ખેડુતોનું કાજ કરીએ (તો) આજ મહેનતનું ફળ મળે.

અર્થ—આપણે સાથે કોથળ લઇ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ જો આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજ મહેનતનું ફળ મળે.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૧ મો.

આકાશ—ગગન
સહેલ—મજા, ગમત.
નીકળ્યા—ચાલ્યા.
ચંદ્રમાં—ચાંદો
ત્યાર પછી—તેની પછી
મેદાન—સપાટ જમીન.
અજવાળું—પ્રકાશ.
ઝગઝગે—ચકચકે, તગે.
આથમે—સૂરજ દેખાતો બંધ થાય.
ઝાંખો—તેજ વગરનો
કામઠું—ધનુષ.
દહાડો—દિવસ
ગગન—આકાશ
વારૂં—વખત
તારા—ચાંદરણું
વહેલાં—જલદી.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૧ લો)

વરસાદ—મેઘ, આકાશમાંથી પાણી પડે તે.
દરીઆમાં—સમુદ્રમાં
ફોર—મોગ છાંટા.
બેસાડયાં—ગોઠવ્યાં
સવારે—દિવસ ઉગતા પ્રભાતે [ચોતરો.
ઓટલો—ઘરને લગતો
ઢકાઇ—દબાઇ.
જરૂર—ખપ, કામ.
પોચી—નરમ
તળાવ—પાણી ભરાઇરહે- તેવો મોટો ખાડો, નાનુ સરોવર
નદી—વહેતા પાણીનો ઝરો.
રથ—ચાર પૈંડાવાળી બેસવાની ગાડી.
પવન—વા, વાયરો.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૨ જો.)

થોભ્યાં—અટકયાં. [વાનું.
પરસાદ—જમવાનું, ખા-
રેલમરેલા—રેલછેલ.
ચોકખી—સાફ. [શાક.
કારેલાં—એક જાતનું કડવું
બિચારા—બાપડા
ઘેબરીઓ ઘેબરના જેવે. મીઠો. જાડા રોટલા
નેવાં—નેવાંએ, ઘરના છાપરા ઉપરનાં નળીઆંના પાણી જવાની ખોભણ
મજા—ગમ્મત. [ગામ.
ગામડાં—થોડાં ઘરવાળાં
માંડયા—લાગ્યા.
કચરો—પૂંજો. [ના કડકા.
કાંકરા—નળીઆંને પથરા-
પછડાતા—અફળાતા.
તણાઇ—ખેંચાઇ.
નાચતાં—કુદતાં.
છેવટે—છેલ્લે, આખરે.
ગીત—ગાયન.
ઉનીઉની—ગરમાગરમ.
નઠારી—ખરાબ.
તાણી—ખેંચી.

કવિતાના અર્થ—હે વરસાદ તું આવ, જેથી અમોને ઘેબરીઓ પરસાદ, ઉનાં ઉની રોટલી અને કારેલાનું શાક ખાવા મળે.

[illegible]

હે વરસાદ તું એટલો બધો આવ કે નેરે પાણી ગાજીને નઠારી છોકરાં ને દેડકા તાણી જાય.

પાઠ ૩૩ મો

[illegible]—[illegible] દગડું
[illegible]ટોડી—માટી
કાદવ—કાચડ, પાણીમાં
કોહેલી માટી.
[illegible] રસ્તાના, લખવા
માટે સેલ, દીસકડી
વગેરેની બનાવેલી તે
[illegible]માં—પવાલામાં
ગ્લાસમાં.
તળીએ—નીચે.
ડહોળું—કચરાવાળું.
નીતર્યું—ચોકખું.
રસ્તા મારગ [illegible]નું
પોચું—નરમ, દાબીએ તો
રેતી—[illegible] જાડી ધૂળ
ઘસડી—ખેંચી
કઠણ—સખત.
ધારવાળા—કોરવાળા.
કકડા—ટુકડા.
ભોંય—જમીન.
કાંકરી—જાડી રેતી.
ખરે—[illegible] પડે,
ચૂ[illegible] [illegible]ી.

પાઠ ૩૪ મો

[illegible]

[illegible]ડા—[illegible]ની
જગા, (લાટ
કણક—ધાતુનો ઢગ વેલો
[illegible]—પડકર્યા
નગીના—હીરા, માણેક.
[illegible]—આકાર
કોઠી—[illegible] ભરવા માટે
માટીનું બનાવેલું
મોટું વાસણ
ચપ્પુ—ચાકુ.
ભઠ્ઠી—માટીના વાસણ પ-
કવવાની જગા.
[illegible]—[illegible] કરવાના
[illegible] કટોરા
[illegible]માંથી—જમીનમાંથી
[illegible]
કઠણ—સખત
ચીકણી—ચીકાશવાળી,
[illegible] જોવી
નરમ—પોચી
ભાગ—કકડા
[illegible]—[illegible]
ઝટ—તરત
કાણાં—બાકોરાં
રેડી—નાંખી [ગાળ[illegible]
[illegible]—નાખી [illegible]ની

પાઠ ૩૫ મો.

ધાતુએ—ખનિજ પદાર્થો.
સળીઓ—[illegible]
હથોડા—ટીપવાનું ઓજાર
જમરડામાં—લોઢાનું કો-
ણાવાનું (તાર કર-
વાનું) ઓજાર
લાલચોળ—ઘણોજ રાતો
પિત્તળ—વાસણ બનાવ-
વાની જસત અને
તાંબાની મેળવણીની
બનાવેલી ધાતુ
ઓછાવત્તા—થોડા ઘણા
[illegible]—[illegible]
ઓળખાય—ઓળ-
ખાણ થાડી
છેટે—દૂર
લુહાર—લોઢું ઘડનાર [illegible]
ધમણ—[illegible] [illegible]
તપાવ્યો—ગરમ કર્યો
ખૂબ—ઘણોજ
એરણ—સોની લોકો જે-
નાપર મૂકી ટીપે છે
તે ઓજાર
[illegible]
[illegible]

કથાના-કોઇ પણ વસ્તુ
ઝાંખો-ચળકાટ વગરનો

પાઠ ૩૬ મો

નાણું-ધન
શેઠ-સાહુકાર
કોથળી-થેલી
વટાવ્યા-છુટા પૈસા લીધા
ઢગલી-એક જગ્યાએ
એકઠા કરેલા તે
રૂપીઆ-રૂપાનું નાણું
[illegible]-એ [illegible] પૈસો
મહોર-પંદર રૂપિયાનું
સોનાનું નાણું
બજારે-ચૌટામાં
અધેલા-અરધા રૂપીઆનો
સિક્કો
સલામ-જાણે હાથ
કપાળે અડકાડવો

પાઠ ૩૭ મો

કુહાડી-લાકડાં કાપવાનું
ઓજાર
તકરાર-લડાઈ, ટંટો
મોટાઇ-વડાઇ, મોટાપણું
સુંદર-રૂપાળી, ઉપર
ભાગ
લાકડાંની-[illegible] ઝાડ
[illegible]-[illegible]

ચળકાટ-ઝળકાટ
કોદાળી-જમીન ખોદવાનું
નું ઓજાર
ધાર-કોર
ચીરૂં-કાપ
જીવ-પ્રાણ
તોલે-બરાબર
નાકું-કાણું
સખત-કઠણ
ફાટફાટ-ચીરાઇ જાય તેમ
કપડાં-લુગડાં
વહી-લઇ
બિચારી-બાપડી
વાર-વખત
પેદા થયાં-નિપજ્યાં

પાઠ ૩૮ મો

વાડી-બાગ
જમરૂખી-જમરૂખનું ઝાડ
ત્રિકોણ-ત્રણ ખૂણાવાળી
લલકારતો-રાગ કાઢી
બોલતો
ક્યારા-ચારે બાજુએ
પાળ કરેલી હોય એવા
જમીનના કકડા
મધપુડો-મધમાખીને
રહેવાનું ઘર
લીલાછમ-ઘણાં લીલાં
અતિશય-ઘણું
ગલગોટા-એક જાતિનું

માળી-ફુલ વેચનાર
પંખી-પક્ષી
ડાળી-ડાંખળી
કોસ-કુવામાંથી પાણી
કાઢવાનું ચામડાનું
કોથળી જેવું વાસણ
હોય તે
થાળું-કુવાને મથાળે પાણી
ઠાલવવાને બાંધેલું
કુંડ જેવું હોય તે
નીક-પાણી જવાનો રસ્તો
ખુશી-પ્રસન્ન

પાઠ ૩૯ મો

છોડવા-નાનાં ઝાડવાં
ફળી-ઉઘડ્યાં [illegible]
ડાંડી-ડાળી
મૂળીઉ-મૂળો
પથરાળ-[illegible]
[illegible]-[illegible]
[illegible]
કોહળાનો-એક જાતના
શાકનો
જીવતા-જીવવાળા
વસ્તીમાં-વચમાં
ઉખેડી-ઉપાડી
ખડ-ઘાસ અને [illegible]
વગેરે ઝાડનો [illegible]
[illegible]ટેલી-[illegible]
ડાળી-ઝાડના [illegible]

પાંદડાં–પાંતરાં
ખીલશે–ફૂલશે
રોજરોજ–દરરોજ
પેઠે–જેમ, રીત

પાઠ ૪૦ મો

ખરબચડી–ખાડા ટેકરાવાળી
ટટાર–સ્થિર
ખુરશી–બેસવા માટે કરેલું લાકડાનું ટેકાવાળું આસન
મૂળીઆં–મૂળ
ડાળી–ફણગા
નળ–ભુંગળું
છાલ–છોડાં
મેજ–ટેબલ
ખાટલા–ઢોલીઆ

પાઠ ૪૧ મો

તુરીઉં–એ જાતનું શાક
આરીઆ–કાકડીના, ચીભડાના
માંડવા–મંડપ
શાક–તરકારી
છાપરું–ઘરના છેક ઉપરનો ભાગ
લીલુંછમ–ઘણું લીલું
છોડવા–નાના ઝાડવા
વળગીને–બાઝીને
પથરાઈ–ફેલાઈ
વીંટળાઈને–અમળાઈને
તરબુચ–કલિંગડ
જણાતાં–દેખાતાં
ઉખેડયો–ઉપાડયો
બતાવ્યાં–દેખાડયાં
ટૂંકાં–નાના
અંતરે–છેટે
ગાંઠા–ગાંઠ

પાઠ ૪૨ મો.

ક્યાં–કયે ઠેકાણે
ગોટલો–મોટા ફળમાં અંદરની બાજુ જે કઠણ ભાગ હોય તે
પાકેલી–રસદાર
ભગવાન–ઈશ્વર
જતન–સંભાળ
લાગી–મંડ્યા
દહાડો–દિવસ
વાસ–ગંધ, સોરમ
બાઝી–વળગી
પવને–વાયે
ભાર–બોજો
નીચા–જમીન તરફ
ડાલ–શણગાર
ગર–ગરભ, ગલ
બી–બીજ, બીયું
સવારમાં–ભાતમાં
ચોળજે–દાબી દાબીને પોચી કરજે
હીસો–પેચો
ડીટું–ડીંચું
ફેંકો–નાંખી
ત્યાં–તે ઠેકાણે

પાઠ ૪૩ મો.

હીંડે–ચાલે
નિરાંતે–શાંતિથી
વગડાઉ–જંગલી
અમળાઈને–વળીને
વાગોળવું–ખાધેલું મોંમાં પાછું લાવી ચાવવું
જબરી–જોરાવર, બળવાળી
જડબાં–ડાચાં (મુખ
જોરાવર–જબરી, મજ-
ધીમેધીમે–હળવેહળવે
ભસતો–ઓરડતો, કુતરો ઘુરકતો હોય તે
ફાટ–ચીરો
ઉતરી–ખુંચી, પેસી
ચામડી–ખાલ
કઠણ–સખત
ખાડ–ખાબોચીઆ
વાર–વખત
લગી–સુધી
ગમે–પસંદ પડે
પૂગી પડે–પહોંચી વળે

પાઠ ૪૪ મો.

ડુંગરા–ટેકરા નાનાપર્વત

ચતૂખાટ—ચતૂં [શવર
મજબૂત—બળવાળા, જો-
બરવાડ—બકરાં ને ઘેટાંનો
ગોવાળ
સોબત—સંગત, સાથ
લાગ—દાવ
ટોળામાંથી—જથામાંથી
છટકી—નાસી
રસ્તે—મારગે
ભાવતો—પસંદ પડતો
કઠણ—અઘરૂં
માંડી—ગોઠવી
ઠરતા—ટકતા
વારેવારે—હરઘડી
કુદકો—ઠેકડો
ગબડયું—ગબડી પડયું,
નીચે પડયું
શોધવા—ખોળવા
ઉંચકીને—ઉપાડીને
ભૂલ—ચૂક
કીધા—કરી
યાદ રાખજે—સરત રા-
ખજે, ધ્યાન રાખજે
ફેર—તફાવત
આછા—છૂટે છેટે
ઉન—ઘેટાંના વાળ
બાર—બોલ્જો

પાઠ ૪૫ મો.

ગુણ—હાયદો
જણસો—વસ્તુઓ ચીજો
પેંડા—માવો ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
દોહ્યા—દૂધ કાઢયા
શીખંડ—દહીં ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
દૂધપાક—દૂધને ઉકાળી
ચોખા ખાંડ નાંખી
બનાવેલો પદાર્થ
જાનવર—જનાવર, પશુ,
પક્ષી વગેરે
લોચા—લચકા
બાસુદી—દૂધ ને ખાંડનો
બનાવેલો પદાર્થ
વધારે—બહુ
મીઠું—ગળ્યું
ઠંડું—ટાઢું
બગડી—ખરાબ થઇ
આંચળ—થાન, ધાઇ
મેલ—કચરો
તર—મલાઇ

પાઠ ૪૬ મો.

ડાઘીઓ—ડાઘવાળો
શિઆળ—કુતરાના જેવું
જનાવર
પરસેવો—ધામ, ડીલમાંથી
પાણી નીકળે છે તે
ચાલાક—ચંચળ
પ્રાણી—જનાવર
ઝોકાં—ડોલાં
ચશ્માં—આંખોએ પહેર-
વાની કાચની તખતી
કારકુન—મહેતો [નહિ
કકરા—ખરબચડા, લીસા
બબ્બે—બેનું જોડકું
રાજા—ઉપરી
પસંદ—ગમતું
સભા—મંડળ
ગુપચુપ—છાનામાના
અંત—છેવટે
જણાય—માલમ પડે
ગંધ—વાસ
એકદમ તરત
સઘળા—બધા
રીઝે—ખુશી થાય
વચ્ચે—વચમાં, અંદર
તીણા—અણીદાર
ખોરાક—ખાવાનું
જડબાં—ડાચાં
છેલ્લી—છેવટની

પાઠ ૪૭ મો.

પંખી—પાંખવાળાં જાન-
વર [મૂકે છે તે
ઈંડાં—પક્ષી વીયાય ત્યારે
બચ્ચાં—ઈંડાંમાંથી નીક-
ળે છે તે
સમડી—એક જાતનું પાં-
ખવાળું જનાવર

કબુતર—એક જાતનું પક્ષી

જળકુકડી—પાણીમાં રહેનાર પક્ષી

જનાવર—જાનવર

શરીરે—શરીરે [illegible]

માળા—પક્ષીને રહેવાનું [illegible]

પડ—અસ્તર

જડાયેલાં—બંધાએલાં

તરતાં—પાણીની સપાટી ઉપર રહેતાં

પાઠ ૪૮ મો.

ભુજાઓ—બાંધા વગેરે

ઉવળતુ—નાની ઉમરનો

વિચાર—મનસુબો

ખુરચા—ખભા [illegible]

કોહેલું—સડેલું

સળેલું—જેમાં [illegible] પડ્યા હોય તેવું [illegible]

પાંજરૂં—જાનવરને રાખવાનું [illegible]

તરફડતું—[illegible]

કકડો—ટુકડો

મકોડો—[illegible]

બાળીને—આગથી

ફેર—તફાવત

છેડેથી—નાકેથી

સીધી—બરાબર

કુદતો—નાચતો, ખેલતો

પાઠ ૪૯ મો.

પડીકું—અંદર કંઈ [illegible] જેની ઉપર કાગળ [illegible] હોય તે, નાનું પડીકું

હલાવ્યું—[illegible]

મહેતાજી—છોકરાને ભણાવનાર, માસ્તર

હળદર—એ વર્જ (એક જાતનું મૂળ અંદર પીળા રંગનું તે ખાવામાં તે રસોઈમાં આવે છે)

રકેબી—તાસક, તબકડી

[illegible]

[illegible]

રેડી—નાંખી

ભેગી—[illegible]

ખરેખરો—સાચો

બરાબર—સરખો

બળતો—બળેલો

સરખે ભાગે—[illegible]

પાઠ ૫૦ મો.

પારણું—હીંડોળ

પાંગરો—[illegible]

ભમરી—લાકડાની ફુદડી, [illegible]

ચિનાઈ—ચીન દેશની [illegible]

દાયણું—[illegible]

[illegible]

નાડુ—છોકરાનું નામ [illegible]

ઝોળી—[illegible]

ઝાપટી—[illegible]

પરોવ—ઘાલ [illegible]

ભેરવ—[illegible]

પુતળીઓ—[illegible]

પાયા—[illegible]

મજા—ગમ્મત

[illegible]

ઝુલાવવા—[illegible] લાવવા

[illegible]

ગીતે—[illegible]

[illegible]

ઝાઝા—વધારે

હેતે—પ્રીતિથી

ઝુલાવું—[illegible]

પધરાવું—બેસાડું

[illegible]

પઢાવું—શીખવું

બલીન્સ—	ચાદર—પછેડી, ઓછાડ	ચેરવેરાં—મધુરાં
મોરલા—મોર	સેજ—પથારી	લાકડાં—લાકડાં, લાકડાના
મઢાવું—મઢાવું	બીછાવું—પાથરું	ગજવે—ખીસામાં, ખું-
તાજી—રતની ભરેલી	હીંચોળું—ઝુલાવું	જામાં

કવિતાની સમજુતી. (૭)

અન્વય—બાઇને હાલરડું વહાલું રે (તેથી હું) ગીત ઘણું ગાઉં રે બાઇને૦

રંગીલા રંગીલા પારણે પોઢો (હું) ઝાઝા હેતે ઝુલાવું, બાઇને પારણીએ ભમરી [illegible] (અને) પુતળીઓ પધરાવું—બાઇને૦

અર્થ—મારા બાઇને ઉંઘાડતાં ગાવાનું ગીત ઘણું વહાલું લાગે છે તેથી હું ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકા નાંખું.

હે રંગીલા? રંગેલા ઘોડીઆમાં તમે સુઇ જાવ, હું તમને ઘણા હેત વડે હીંચકા નાખું, હે બાઇ તમારે ઘોડીએ ફુદડીઓ ચોઢાવું અને લાકડાની પુતળીઓ બેસાડું—મારા બાઇને૦

(૨) અન્વય—પારણે ચીતરેલી ચાંસની ચકલી ચઢાવું (અને) પોપટ પઢાવું, બાઇને બેલી સોનેથી રમવા મારલા મોતે મઢાવું—બાઇને૦

અર્થ—ઘોડીઆ ઉપર ચીતરેલી ચાંચવાળી ચકલીઓ અને ભણતા હોય એવી રીતે પોપટ બેસાડું, અને હે બાઇ તારે સારૂં સારી રીતે રમવા માટે મોર સોનેથી મઢાવું—મારા બાઇને૦

(૩) અન્વય—પારણીએ મખમલ (અને) [illegible] તળા-ઇઓ પથરાવું (અને) સુવાની સેજ ચિનાઇ ચાદર(માં) સપના [illegible] બિછાવું—બાઇને૦

અર્થ—ચોડીઆમાં તરતની ભરેલી મખમલ અને મશરૂની ગાદીઓ પથરાવું અને તે ઉપર ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર અને ચંપાના ફૂલ પાથરી સુવાને માટે પથારી પાથરૂ—મારા બાળને૦

(૪) **અન્વય**—હે વહાલા હીરની દોરીઓ હીંચોળું અને ઘેરાં ઘેરાં ગીત ગાઉં, (હે) લાડકડા ભાઈ (જ્યારે) ઊંઘીને ઊઠશે (ત્યારે) ગજવે ખાવું ઘાલીશ—બાળને૦

અર્થ—હે મારા વહાલા! હું હીરની દોરી બાંધી હીંચકા નાંખું, અને આંખમાં ઘેન આવે એવાં મધુરાં ગીત ગાઉં, હે મારા લાડકવાયા તમે જ્યારે ઊંઘીને ઉઠશો ત્યારે તમારા ખીસામાં (ખુંજામાં) ખાવું ઘાલીશ— મારા બાળને૦

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

બીજા ધોરણોની નોટ તથા અર્થ હવે પછી તૈયાર થશે તેમજ હમારા તરફથી મુખગીત સામાન્ય ભુગોળ ડિક્ટેશનપ્રકાર વિગેરે બહાર પાડવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી છે. તે સીવાય હમારે ત્યાંથી શાળોપયોગી પુસ્તકો નાવેલો, ગાયનો, ગઝલો વિગેરે વિગેરે મળશે.

બહાર ગામના ઓડરપર પુરતુ ધ્યાન આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

તાર ઓફીસસામે—સુરત.